

A DEBRECENI NYÁRI EGYETEM ELŐADÁSAI

4.

GRÓF ESTERHÁZY JÁNOS
**A KISEBBSÉGEK
GAZDASÁGI HELYZETE**

ELŐADÁS

A DEBRECENI NYÁRI EGYETEM

1943. ÉVI TANFOLYAMÁN

DEBRECEN

1943

A kiadásért felelős: Dr. Milleker Rezső.

Debrecen sz. kir. város és a Tiszántúli református egyházkerület könyvnyomda-vállalata.
(F.: Kun István.) 1943—2691.

ELSŐ RÉSZ.

I.

Nehéz és körülményes feladat volna az első világháború után elszakított és az úgynevezett utódállamokba: Csehszlovákiába, Romániába, Jugoszláviába került, részben még ma is idegenben élő magyarság gazdasági helyzetéről részletes képet adnom egy előadás keretében.

Közel huszonöt éves múltra, s annak különböző fázisára kellene itt visszatekinteni. Az egyes államok gazdasági élete ezen idő alatt sok tekintetben egymástól eltérő fejlődést mutat. Más feltételekkel, törvényekkel, rendeletekkel találkozunk az egykori Csehszlovákiában, Jugoszláviában — a múltbeli és a mai Romániában—, a jelenlegi Szlovákiában, amely utóbbinak viszonyait a legjobban ismerem, miután magam is ott élek.

Közép-Európában a gazdasági egymásrautaltság a leginkább kimutatható Magyarország és az 1939 márciusában önállóvá lett Szlovákia között, amelyek a múltban egy államot alkottak, s a történelmi Magyarország határai között ideális gazdasági egységet jelentettek.

Ezért előadásom tulajdonképeni tárgya a szlovák gazdasági élet fejlődésének és jelenlegi helyzetének, valamint az ott élő magyarság életfeltételeinek rövid ismertetése.

Helyes és hasznos, ha távoli országok életviszonyaival foglalkozunk és azokat is igyekszünk megismerni. Azonban — felfogásom szerint — ma fontosabb és szükségesebb, ha állandó figyelemmel kísérjük a körülöttünk lakó s velünk egy államközösségben élt népek különböző életmegnyilvánulásait, kulturális, szociális és gazdasági téren.

Amíg a magyar gazdaságtudomány reprezentánsai között igen gyakran találkozom olyan egyénekké, akik igen jól ismerik a nyugati államok s a tengerentúli népek gazdasági viszonyait, addig az arra hivatott köröket nem számítva, jóval kevesebben vannak, akik közvetlen szomszédaink belső életviszonyai felől megfelelően tájékozódva lennének.

A szlovákiai gazdasági körök állandó figyelemmel kísérik Magyarország gazdasági helyzetét, ismerik annak legapróbb megnyilvánulásait és amit jónak látnak, azt át is veszik tőlünk.

Mindezeket figyelembe véve szükségesnek és időszerűnek tartottam, hogy az ezidei Nyári Egyetem illusztris közönsége előtt erről a kérdésről, s vele kapcsolatban a szlovákiai magyarság gazdasági életviszonyairól tartsak előadást.

II.

1918 előtt a mai Szlovákia a magyar állam szerves része volt, s Magyarország gazdasági életében jelentős szerepet játszott. A magyar állam ezen a mezőgazdaságilag gyenge területen egyrészt általános gazdasági szempontoktól vezetve, másrészt, hogy a lakosságnak megélhetést biztosítson, számos iparvállalatot létesített. Emellett erős, életképes pénzintézeteket alapított ennek a fejlődő iparnak alátámasztására. Kiepítette nagy áldozatokkal a vasúti hálózatokat és nagyszámú kereskedelmi vállalatot teremtett.

Nemcsak magyar, hanem tárgyilagos külföldi körök is elismerték, hogy — minden ellenkező hírverés ellenére — a mai Szlovákia területén 1918 előtt fejlett, növekvő és fokozatosan erősödő gazdasági élet volt kialakulóban. Erre később még visszatérek.

A mai Szlovákia területe 38.055 km², amelyen az 1940 december 15-én végrehajtott népszámlálás szerint — a lakosság száma 2.690.000. Egy négyzetkilométer területre tehát 70 ember esik. A szlovák nemzeti-ségű lakosok száma e népszámlálás adatai alapján az összlakosság 85%-át teszi ki. A német lakosság 160,000 főre rúg. A magyarokra vonatkozó adatokat a statisztikai hivatal mindezig nem adta ki. A szlovákiai zsidók száma 1940-ben 88,954 volt.

A kereső lakosság száma %-ban kifejezve a következőképpen oszlik meg:

Mező- és erdőgazdaság.....	56 %
Ipar és bánya	19 %
Pénzügy és kereskedelem	5.4%
Közlekedés, posta.....	4.7%
Közszolgálat, szabadpályák	6.3%
Egyéb foglalkozás	7.8%

Az ország 6 megyére (zsupa) oszlik. Ezek székhelyei a következők: Pozsony, Nyitra, Trencsén, Besztercebánya, Rózsahegy, Eperjes. A szlovákiai megyét nem szabad a magyar megyével összehasonlítani, mert annak semilyen autonómiája nincs olyan értelemben, mint a magyarországi megyének.

A magyar állam keretében a mostani Szlovákiát alkotó terület elsősorban mezőgazdasági jellegű volt, amelyet termőföldje mellett kiterjedt erdőségek borítanak.

A gazdaságilag megművelhető terület nagysága 2.000,000 hektár. A gazdaságok túlnyomó részben kicsinyek — 98 %-ban 1—50 hektár területűek -, ami a termelés fokozását hátráltatja, s a földek rendszeres megművelését is nehezíti.

Miután Szlovákia szemesterményekben nem önellátó, azért a kormány minden törekvése odairányul, hogy a lakosság önellátását a talaj gazdaságosabb kihasználásával és tervszerű gazdálkodás bevezetésével biztosítsa.

1939-ben, amikor az aratási eredmény közepes volt, egy személyre 1.5 q búza esett, ami lényegesen kevesebb, mint Magyarországon.

Figyelembe kell azonban venni azt a körülményt, hogy az északi és hegyes vidéken a lakosság főtápláléka a burgonya, amely pótolja a hiányzó kenyeret.

Ennél fontosabb a minőségi takarmány beszerzése, miután ezen a téren Szlovákia jelentős behozatalra szorul, s a termelés fokozásával ez alig pótolható.

Szlovákia nemzeti vagyonának legértékesebb részét az erdők jelentik. Az erdőborította terület az összterület 38%-ára terjed ki: 1.470,000 hektár. Ennek 46.8%-a tűlevelű, 53.2%-a lombfa.

Az évi fatermelés mennyisége 5.000,000 m³, amelynek fele a bel-földi szükséglet fedezésére szolgál, másik fele pedig kivitelre kerül.

A fűrészek évente 1.4 millió köbméter fát dolgoznak fel. A cellulózegyárak 900,000 köbmétert. Körülbelül 2.5 millió köbmétert tüzelőfának használnak fel.

Az 1940-i faexportból befolyt jövedelem 1080 millió szlovák koronát tett ki, amely összeg, tekintettel a fa és fatermények árának állandó növekedésére — állandóan emelkedik.

A jelenlegi szlovák kormány a mezőgazdasági termelés fokozása érdekében a Németbirodalom támogatásával 1939 óta egész sor intézkedést tett. Ezt a célt szolgálta a hároméves mezőgazdasági terv, amelynek keretében a tejtermelés növelésére 60 millió koronát fektettek be. A legfontosabb mezőgazdasági gépeket Szlovákia Németországból szerzi meg, s innen egészíti ki meglehetősen gyöngye állatállományát is. Az 1942-es mezőgazdasági évre 100 millió koronát vett fel a költségvetésbe a mezőgazdasági termelés támogatására.

Ezzel egyidejűleg készült el egy 5—10 éves mezőgazdasági terv, amelynek megvalósítására egy milliárd szlovák koronát irányoztak elő.

A szlovák kormány az állam mezőgazdasági jellegére való tekintettel nagy figyelmet szentel a mezőgazdasági szakiskoláknak, amelytől a termelés fokozását várja a földműves lakosságnak szakszerű kiképzése révén.

Az erdőgazdaság terén a kormány erdészeti központot létesített, amely az egész erdőművelést és fakitermelést szabályozza és ellenőrzi. A faskolákból évente nyolcmillió facsemete kerül ki.

A vízi és talajjavító munkálatok is jelentős összegekkel szerepelnek az állam költségvetésében. Erre a célra eddig többet áldoztak Szlovákiában, mint a Csehszlovák köztársaság fennállásának húsz éve alatt.

III.

A mai Szlovákia területének ipari fejlődése a 19. század közepén kezdődött, s 1867 után vett nagyobb lendületet. Ez a fejlődő ipar jelentős kedvezményekben részesült a magyar állam részéről adó, vasúti díj-szabás, nyersanyag-beszerzés, állami szállítások formájában. 1907—1913 között az államkincstár ezen a területen iparosítási célokra 37 millió aranykoronát fizetett ki, amiből 126 ipari vállalat létesült.

Magyarország erőszakos szétdarabolása után a magyarországi ipar kb. 18%-a került a csehszlovák államba. Ez az ipar viszonylag

gyorsabban fejlődött ki, mint a csonka országban megmaradt ipar, ami főképp a magyar állam bőkezű támogatásának volt köszönhető.

A magyar kormány segítségével épült ki ezen a területen a szesz-főzés, a malomipar, a cukorgyártás, sörgyártás stb. Emellett kifejlődött meglehetősen nagykapacitású bányá- és fémipar, kerámia- és üvegyártás, bőr- és később a cementgyártás.

A kiterjedt erdőségek hívták életre a fakitermelést- és feldolgozást, a papirosgyártást és a cellulózegyártást.

A századforduló körül létesült a textil- és a vegyi ipar, a gépgyártás és műszírkészítés. A villamosítás a rendelkezésre álló vízierők felhasználásával szépen haladt előre.

Ennek az állami támogatásnak tulajdonítható az az eredmény, amelyet csak az elfogult, magyarellenes propaganda igyekszik agyonhallgatni. 1918-ig a mai Szlovákia területén ily módon, a magyar kormány segítségével 526 ipari vállalat létesült, amely körülbelül 76,000 munkásnak adott kenyeret.

Nem a magyar kormány politikája volt az tehát, amely a szlovák nép fiait kivándorlásra kényszerítette, hanem más okok voltak azok. Elsősorban a mostoha életkörülmények, a termőföld hiánya és a szlovák nép szaporasága. Másodszor a gyors meggazdagodás vágya, amely nemcsak a szlovák népre, hanem Európa összes nemzeteire erős hatást gyakorol. Nemcsak a szlovák nép fiai vándoroltak tömegesen Amerikába, az ígéretek és korlátlan lehetőségek földjére az első világháború előtti évtizedekben, hanem ugyanezt tették a magyarok, németek, olaszok, spanyolok, lengyelek és a Balkán különböző népei is.

A magyar állam nemcsak a felvidéki ipar megteremtésével adott lehetőséget a szlovák népnek megélhetésre, hanem lehozta az Alföldre a liptói, szepesi, sárosi szlovákokat mezőgazdasági, építkezési munkákra, akik közül ezren és ezren maradtak lenni és teremtettek maguknak megelégedett otthont a magyar területeken.

A kivándorlási számarány a terméketlen, szegény Árvában, Liptóban, Szepesben, Sárosban volt a legmagasabb. A Vág termékeny völgyéből már kevesebben vándoroltak ki, s arról egyáltalán nem tudok, hogy a Kis-Alföld északi pereméről, Békésből vagy a Bácskából jelentékenyebb számú szlovák család vándorolt volna Amerikába.

A történeti igazság kedvéért erre ki kellett térnem!

A csehszlovák állam megalakulása után a szlovákiai ipar súlyos válságba került.

Az állami kedvezmények — amelyekben a magyar kormány részéről az államfordulatig részesült — máról-holnapra elmaradtak. A szlovák iparnak alkalmazkodnia kellett a fejlettebb, kedvezőbb helyzetbe jutott cseh és morva nagyiparhoz.

A legnagyobb hátrányt jelentette a kedvezőtlen vasúti tarifa, ami hátráltatta a szlovákiai ipar versenyképességét a cseh és morva ipar termékeivel szemben. A csehek mindenáron agrár területté akarták visszafejlesztetni Szlovákiát, hogy ily módon megszabaduljanak a szlovák ipar konkurenciájától. Ez a legsúlyosabban a textil- és a fémipart érintette, amely lemaradva az egyenlőtlen versenyben, kény-

telén volt üzemének nagy részét beszüntetni és a munkások tízezreit elbocsátani, Ilymódon a csehszlovák állam húsz esztendeje alatt Szlovákia agrár- és fatermelő államterületté fejlődött vissza, aminek következtében az egykori iparvidékeken a munkások ezrei váltak munkanélkülivé és a megélhetési nívó visszaesett. Csak részben segített ezen az 1933 utáni esztendőben megindult hadiipari termelés. Szlovákia mai iparteleppei a Vág, a Nyitra és a Garam völgyeiben található és jelentős részük Pozsonyban és környékén van összpontosítva. A legnagyobb üzemek a Vág mentén terülnek el. Itt van a textil- és fafeldolgozó ipar túlnyomó része, a cellulozetermelés és a nagy villamosvállalatok. Pozsony körül van a vas- és fém-, valamint a vegyi ipar elhelyezkedve.

Önálló iparterületet alkot a Szepesség számos gyarával. Az élelmszerüzemek a déli határ mentén fekszenek. A széntermelés jelenleg majdnem kizárólag Handlova vidékére korlátozódik.

Egyes termékekben, mint pl. a fa, textilárúk, cellulózé és papiros — a szlovák ipar jelentős feleslegekkel rendelkezik. Ezeket ma a külföldi, főleg németországi piacokon helyezi el. A szlovák ipari termelést és kivittelt elsősorban a Németbirodalommal kötött szerződések szabályozzák.

A szlovák ipar továbbfejlesztésénél ma a következő szempontok mérvadók:

1. Az ipar tervszerű elosztása Szlovákia területén a természeti adottságoknak és értékesítésnek megfelelően.
2. A nyersanyagok fokozottabb kihasználása.
3. A szlovák ipar kapacitásának fokozása.
4. A bel- és külföldi piac újjászervezése.
5. A szlovák ipari munkásság kivándorlásának korlátozása, illetve szabályozása.
6. Az ipari munkásság élelnívójának emelése.
7. Az ipari szakoktatás fejlesztése és Ilymódon a szakmunkások utánpótlásának biztosítása.

Az iparfejlesztés és támogatás módozatait a 299/1940. sz. törvény szabályozza, amely kötelezi a politikai hatóságokat, hogy saját hatáskörükben és az érvényes előírások szellemében segítsék elő új iparvállalatok, gyárak létesítését és fejlesztését, beszüntetett gyárak újbóli megnyitását, a termelés fokozását már működő gyárakban.

A rendelet további részében megadja a lehetőséget gyárak, vállalatok létesítéséhez szükséges területek, épületek kisajátítására.

Kedvezményeket biztosít az ipari vállalatoknak illetményeknél, adónál, vámnál és fuvardíjknál.

A rendelet utolsó része a pénzügyi- és hitelkedvezményeket tartalmazza, amelyet a létesülő iparvállalatok igénybevehetnek, amennyiben a gazdasági minisztérium ezt javasolja és véleményezi.

A nagyobb ipari vállalatok száma a mai Szlovákia területén kb. ezerre tehető beleszámítva a nagyobb szeszfőzőket is.

1940 végén Szlovákia ipari munkásságának száma túlhaladta a 140,000-et. Ebben a legnagyobb számmal van képviselve, az ércfel-

dolgozó ipar, utána következik a bányászat 16,000 munkással, a faipar 14,000, a textilipar 12,000, a vegyi ipar 13.000 munkással.

A szlovák ipar foglalkoztatottsága ma kielégítő, ami a háborús viszonyokkal és az árukereslettel van kapcsolatban. Jórésze azonban külföldi nyersanyag behozatalra szorul, amivel a jövőben is számolnia kell. E tekintetben, valamint a felesleg átvételében a Németbirodalom nagy segítségére van a fejlődő szlovák iparnak. Ennek ellenére is a kormánykörök nagy igyekezetet mutatnak a külföldi piacok felkutatásában, s különösen a középeurópai államokkal, közöttük Magyarországgal törekşenek kiépíteni kereskedelmi kapcsolataikat.

A szlovák nép igen szapora. Az évi szaporulat 30,000 lélek, ami arra kényszeríti a kormányt, hogy ennek a munkapiacon jelentkező harmincezer embernek egyre újabb és újabb munkalehetőséget, megélhetést biztosítson, hogy ilyen módon küszöbölje ki a munkanélküliséget és meggátolja a nagyobb mérvű kivándorlást. Ez Szlovákia egyik legnagyobb problémája.

Miután a mezőgazdaság a maga meglehetősen korlátolt határai között azt a szaporulati többletet csak kis részben tudja felvenni — az ipar további kiépítése életszükséglet Szlovákia részére. 1939 óta Szlovákia területén 122 új üzem létesült, amely számban vezetnek a vegyi, textil, és élelmiszeripar.

Szlovákia gazdasági életének keresztmetszetét talán ez alábbi számadatok mutatják a legszemléltetőbben:

A szlovák Nemzeti Bank konjunktúrakutató intézete Szlovákia nemzeti jövedelmét 1939-ben 7887 millió koronára becsülte, amely a következőképpen oszlik meg:

Östermelés	2567 millió korona,	32.6 %
Ipar	1969 „ „	25.0 %
Kereskedelem és szállítás.....	931 „ „	1.8 %
Házak	500 „ „	6.3 %
Szolgálati teljesítmények	1800 „ „	22.8 %
Külföldi követelések	120 „ „	1.5 %

Érdekes és jellemző tünet, hogy az ipari termelésből eredő jövedelemrész csak 8%-al kisebb, mint amennyi a mezőgazdaságra esik, holott az összlakosságnak csak 19%-a él az iparból, míg a mezőgazdaság 56.8%-ának nyújt megélhetést.

Az ezidei, 1943-as költségvetés keretei így alakulnak:

Bevételek	2.586.660,000·— korona
Kiadások.....	2.908.463,000·— korona, ebből
	1.255.000,000·— személyi és 1.712.657,000·— dologi kiadásokra esik.

A hiány 381.796,000 korona, amelynek nagyobb részét magasabb adóbevételekből akarják fedezni.

A kiadásokból 24.37% esik a belügyi tárcára, 16.10% a honvédelemre, 15.81% közoktatásügyre. A pénzügyminisztérium 6.97, a

közlekedés és közmunkák 484, a nyugdíjak 4.57, a külügyi szolgálat 0.93%-al szerepelnek a többi tétel között az állami költségvetésben.

A beruházási költségvetésben 1 milliárd deficit mutatkozik, amelyet hitelek útján akar a kormány fedezni.

A szlovákiai pénzügyi intézetek betétállománya — betétkönyveken és folyószámlákon, 1939 óta 1942 végéig 4763 millióról 7080 millióra emelkedett.

A kereskedelmi bankok száma Szlovákiában 207-ről 11-re csökkent, ami szlovák pénzügyi szakemberek véleménye szerint a szlovák gazdasági életre nagy előnyt jelent és könnyebben tudja kielégíteni a mezőgazdaság és ipar hitelszükségleteit.

A takarékpénztárak és községi hitelszövetkezetek most vannak szervezés alatt.

Az, hogy Szlovákia gazdasági élete nagyobb megrázkódtatás nélkül tudott beilleszkedni az önálló állami életbe, az elsősorban — amint azt már előadásom elején említettem — a Németbirodalom segítségének és irányításának köszönhető.

A Németbirodalommal való gazdasági együttműködést az 1939 június 22-én kötött kereskedelmi szerződés szabályozta.

Az árucsereforgalom a Németbirodalom és Szlovákia között állandóan emelkedett s ma a Birodalom Szlovákia behozatalában 74, kivételében pedig 72%-al részesedik.

Szlovákia kivitele, amely nemzeti jövedelmének majdnem 40%-át jelenti, így nagyrésztben a Németbirodalom felé irányul.

A Németországba irányuló főkiviteli cikkek: fa- és fatermékek, növényi cikkek, főzelék, italok. — Behozatali cikkek: szén, vas, gépek, vegyipari termékek.

A Szlovák állam összkövetelése a Németbirodalommal szemben 3 milliárd korona, ami hatalmas összeg. Ebből körülbelül félmilliárd a Németországban dolgozó munkások bére. A Németbirodalom nagyobb beruházási célokat szolgáló gép- és egyéb szállításokkal igyekszik ezt törleszteni.

IV.

Szlovákia gazdasági életében jelentős szerepe van a zsidókérdés rendezésének, amelynek révén jelentős vagyon került át a szlovák állam és a szlovák nép birtokába.

Nem volna teljes a kép, amelyet előadásom első részében Szlovákia gazdasági helyzetéről szándéksom nyújtani, ha nem térnék ki a zsidóságnak Szlovákia gazdasági életéből való kirekesztésére.

A zsidóságnak a csehszlovák köztársaság idején igen nagy, mondhatni döntő befolyása volt Szlovákia gazdasági életében, holott a lakosságnak mindössze 7—8%-át tette ki. Ilyen csekély lélekszám mellett 1938-ban 14,000 önálló vállalat, üzlet stb. tulajdonosa volt zsidó. Az 1940 szeptember elsejei összeírás még 10,625 zsidó üzletet mutatott ki. Ezekből 1941 július 20-ig 6818 lett árjásítva, illetve felszavatva. Ebből 2474 élelmiszerüzlet (vegyeskereskedés, hentesárú,

tej kereskedés, cukorka-, bor-, sörkereskedés stb.), 305 terménykereskedés, 1369 különféle bolti áru, 1346 kisipari vállalkozás stb.

Szlovákiában törvény állapította meg, hogy kicsoda zsidó és mely vállalatokat kell zsidó vállalatoknak tekinteni.

A törvény szerint minden zsidónak munkavállalási engedélyt kell kérnie, ha bármilyen alkalmazásba akar lépni. Ezt az engedélyt a központi gazdasági hivatal adja meg.

Az elbocsátott zsidó alkalmazottnak a törvényben megállapított összegeken, járulékokon kívül semmi egyébre nincs igénye.

A zsidók vagyonát 1940-ben az állam összeíratta s e célból kérdőíveket töltetett ki velük.

A vagyonbejelentési kötelezettségnek 52,000 zsidó tett eleget, akik 3.15 milliárd szlovák korona értékű vagyont vallottak be. Ezen bevallások szerint 300 zsidónak egy milliónál nagyobb vagyona volt.

Az átlag zsidóvagyon 60.000 korona volt.

A hitelezők követeléseit a lefoglalt zsidó vagyonokból kielégítették, ha ezek még a lefoglalás előtti időből származtak és a jelentkezők ezt igazolni tudták. Elsősorban mindig a közterhek és munkabérek kerülnek sorra.

A zsidó vállalatok árjásítására vonatkozó törvény 1940 december 7-én jelent meg. Az alapelv az volt, hogy új zsidó vállalatok nem létesíthetők és a meglévőket likvidálni vagy árjásítani kell.

V.

Mielőtt előadásomnak első részét, amelyben Szlovákia gazdasági helyzetét ismertetem — befejezem, két dologra kívánok még kitérni.

Az egyik a magyar-szlovák gazdasági kapcsolatok.

Nem foglalkozom az okokkal, amelyek megnehezítették és részben még ma is nehezítik a két, sok tekintetben egymásra utalt országnak szorosabb gazdasági együttműködését.

Az első árucserre-megállapodás és fizetési egyezmény 1939 végén jött létre a két ország között, amelyet kontingens egyezmény követett.

Ezen egyezmény a következő kontingenseket állapította meg:

1. Szlovák fa, magyar mezőgazdasági termények ellenében.
2. Szlovák iparcikkek, magyar ipari és mezőgazdasági cikkek ellenében.
3. Szlovák érc és fa, magyar sertések, zsír, szalonna, mák, nád és magvak ellenében.

A kontingenseket véglegesen 150 millió szlovák koronára emelték.

1940-ben keresztszerződés jött létre Magyarország és Szlovákia között.

A gazdasági kapcsolatok kimélyítése elé minduntalan akadályok gördülnek, amelyek elhárítása kívánatos volna, nemcsak Magyarország, hanem talán még inkább Szlovákia érdekében.

A másik dolog, amit még röviden akarok érinteni, mielőtt a szlo-

vákiai magyarság gazdasági helyzetére térnek át — a szlovákiai német-ség gazdasági helyzete.

A Szlovákiában élő német-ség — amint tudjuk — évszázadok előtti telepítés, amely a magyar királyoktól kapott számos kiváltság birtokában, a magyar impérium védelme alatt ott gyökeret vert, népiségét megtartotta és az 1918-ban bekövetkezett államfordulatig mindig hűséges polgára volt Magyarországnak. Egyetlen nemzetiség nem részesült Magyarországon annyi kedvezményben, mint a német-ség, s annak a mai Szlovákia területén élő része. Aki nem talált megélhetést szülőföldjén — szűkebb falujában, városában —, az előtt nyitva állott egész Nagy-Magyarország és senki sem gördített akadályt érvényesülésének útjába. Használhatta nyelvét, vallhatta magát zipszernek, megtarthatta német hangzású nevét. Ha szűkebb hazájában gyárat, üzemet alapított, az állam szívesen támogatta pénzzel, közszállításokkal. Ha közhivatali pályára lépett, előhaladása zavartalan volt. Az otthonmaradottak nyugodtan művelhették földjeiket, folytathatták iparukat nemzedékről nemzedékre. Vájjon volt-e ország az elmúlt évszázadok folyamán, ahol a német telepeseknek jobb dolguk lett volna, ahol több szabadságot élveztek, mint éppen Magyarországon. Ez volt az oka annak is, hogy a német ifjak, akik Németországba mentek tanulni — egy-két kivételtől eltekintve —, mind hazatértek egyetemi tanulmányaik befejezése után s a magyar állam hűséges fiai maradtak német voltuk ebenere. Vájjon volt-e és van-e ország Európában, amely ennyi megértést tanúsít, ennyi szeretettel viseltetik más nyelvű fiai, alattvalói iránt?

Ezen kis — mondjuk érzelmi — kitérés után nézzük, miképpen él ma Szlovákiában az ottani német-ség.

Száma körülbelül 150,000, s az összlakosság mintegy 6%-át teszi ki. Mint a magyarság, úgy a németek is egész Szlovákia területén kisebb-nagyobb szórványokban találhatók. Nagyobb zárt telepekben három helyen élnek. Pozsonyban és közvetlen környékén, ahol számuk a Német Párt számításai szerint kb. 60,000. A másik települési hely Körmöcbánya — Németpróna és vidéke, ahol kb. 50,000 német él. A harmadik település a Szepesség, amely két részre Felső- és Alsó-Szepességre oszlik.

1918 óta meglehetősen nagyszámú szudétanémet család vándorolt be a mai Szlovákia területére, akik a városokban telepedtek le mint tisztviselők, iparosok, kereskedők.

A német lakosság 1918 előtt a maga népfellegét tisztviselői, kereskedői, ipari pályára küldte és ilymódon megmentette földjét a teljes felaprózástól. A pozsonyi német-ség a múltban főképp a város polgári rétegét alkotta és igen jó módban élt, műveltsége magasfokú volt. A cseh uralom alatt a gazdasági életből fokozatosan kiszorult és részben elszegényedett.

A szepességi német-ség főfoglalkozása a mezőgazdaság. A birtokában lévő föld mennyisége jelenleg 48,817 ha, amely 4758 kisbirtok között oszlik meg. A szepességi német ipar és kereskedelem a cseh-szlovák uralom alatt nagymértékben elszegényedett. Talpraállítása

nem lesz könnyű feladat, ha a háborús konjunktúra jelenlegi időszaka elmúlik.

A körmöcbánya-németprónai német település a 13. századból való és ez a rész a legszaporább a három között. Az itt keletkezett, egykor virágzó bányavárosok a 19. század folyamán a változott gazdasági viszonyok következtében elszegényedtek, visszafejlődtek. A falvak lakói túlnyomórészt bányászok voltak. Akit a szegény föld, a lassan visszafejlődő bányászat nem tudott eltartani, az elhagyta szűkebb otthonát s a magyar területeken helyezkedett el. Németországba, Amerikába igen kis százalék vándorolt ki. A németiség kezében lévő föld nagysága 13,905 hektár, amelyen 2329 kisbirtokos gazdálkodik.

A szlovákiai németiség hivatalos szervezete a Német Párt, a maga különböző alosztályaival.

A szlovákiai németiség gazdaságilag az általa létesített különféle szövetkezetekben van megszervezve, amelyek egy szövetkezeti központban egyesültek. A pártnak van egy mezőgazdasági és erdészeti osztálya, amely a német mezőgazdákat foglalja egybe és irányítja a termelést, a föld megművelését.

A Német Párt a földművesifjúság szakszerű kiművelése mellett nagy figyelmet szentel a tanoncnevelésnek, és ezt a célt szolgálják az általa létesített tanoncotthonok.

Az ipari és kereskedelmi szövetség 1100 német vállalatot foglal magában.

MÁSODIK RÉSZ.

VI.

A Csehszlovákiába került magyarság nehéz életiskolán esett keresztül 1918 óta. A szlovák-magyar határ mentén történt szükségszerű elhelyezkedése minden tekintetben kedvezőtlenül hatott. Az északi megyékben, szórványszigetek alakjában élő magyarság elszigetelten volt kénytelen felvenni a létéért, fennmaradásáért való harcot.

A Csehszlovákiába került magyarság tartalékai mégis azok az Összefüggő magyar nyelvterületek voltak, amelyek a határsávban feküdtek, s amelyeknek biológiai ereje — az egy Garamvidék kivételével — kielégítő volt. Ez a magyarság foglalkozására nézve többségében földművelő és az általa birtokolt terület legnagyobb része megművelhető termőföld, jó mezőgazdasági kultúrával, kedvező éghajlattal.

A csehszlovák uralom idején ez az önálló, független földművesréteg volt a kisebbségi sorsban élt magyarság gerince és a nemzeti ellenállás főereje.

Ennek a rétegnek, valamint a magyar középosztály gerincét alkotó földbirtokos osztálynak a meggyengítését célozta a csehszlovák földreform, amely az államfordulat után azonnal megindult a birtokok lefoglalásával.

A köztársaság magyarlakta területe 939,007 hektár volt, amelyből a földreform céljaira 325,852 hektárt foglaltak le, tehát a magyarlakta terület 34.72 %-át. A parcellázás során az ottlakó magyarságnak csak a felosztott terület 20.63 %-át juttatták s így a nemzeti vagyontól a magyarság az akkori időknek megfelelően két milliárd csehszlovák korona értékű földet veszített el.

A lefoglalt földeket nem gazdasági érdekek, hanem politikai szempontok szerint osztották ki. Ezen a területen a magyar etnikum megbontása érdekében elsősorban szlovák, cseh és morva telepeseket helyeztek el s anyagi megerősödésüket minden eszközzel támogatták. Az ilyen telepen hamarosan megnyílt a szlovák iskola, megalakult a Szlovenszká Liga.

A nagyobb birtokegységekből maradékbirtokokat létesített a csehszlovák földhivatal, amelyet egészen alacsony megváltási áron szlovák és cseh politikusok, közéleti emberek kaptak jutalomként a cseh és szlovák felszabadulás érdekében végzett múltbeli tevékenységükért.

Érthetőnek és jogosnak tartom tehát a visszacsatolt Felvidék magyarságának azon törekvését, amelyben visszaköveteli a magyarság részére a magyarságtól eltulajdonított ezen ősi földet, amelyet erőszakkal és jogtalanul vettek el tőle.

Aki onnét magyar földet kapott a csehszlovák földreform végrehajtása alkalmával, annak többé-kevésbé meg kellett szakítania kapcsolatait a magyarsággal, be kellett lépnie a csehszlovák agrárpártba és a csehszlovák állameszmét tartozott szolgálni.

Nemcsak anyagilag, hanem lelkileg is mérhetetlen károkat okozott ez a földreform a magyarság soraiban s a csehszlovák kormány céljairól rántotta le a leplet az a vezető szlovák politikus, aki egyízben Kassán kijelentette, hogy a csehszlovák kormány a földreform révén kínai falat emelt Magyarország és Csehszlovákia között, amelyet a földreform útján földhöz juttatott cseh és szlovák telepések és köztársasági érzelmű magyar földművesek fognak védelmezni a határon túl élő magyarság terjeszkedése ellen. Ilymódon akarta a mohó csehszlovák imperializmus a szláv etnikai határt a trianoni határig letolni.

Jó ezeket a dolgokat néha, különösen a hamar felejtő magyarok emlékezetébe visszaidézni.

Nem kevésbé súlyos volt a helyzete a városokban élő magyar polgárságnak is. Akiket az államfordulat már mint keresőket talált, azoknak is a védelemre kellett berendezkedniük, hogy vagyonukat, megélhetési lehetőségüket, kenyerüket biztosíthassák. Sokkal nehezebb helyzete volt azonban az iskolából kikerülő magyar fiatalságnak, amely közhivatalokban csak úgy tudott elhelyezkedni, ha mindennemű közéleti tevékenységtől visszavonult s nemzetiségét megváltoztatta.

A magyar városok kereskedelme és pénzügye túlnyomórészen a zsidóság kezében volt, amely üzleti érdekei miatt is az uralkodó csehszlovák réteggel tartotta fenn a szoros kapcsolatokat és alkalmazkodott a hatalmon lévőkhez.

Az ipari vállalatok egymásután kerültek csehszlovák pénzügy csoportok kezébe, ami kihatást gyakorolt a magyar munkásságra is. Kommunizmus és szociáldemokrácia végeztek rendszeres romboló munkát a magyar munkásság lelkében, igyekeztek elidegeníteni a magyarságtól és a csehszlovák állameszme szolgálatába állítani. A Magyarországból Csehszlovákiába menekült és ott menedéket talált kommunista emigráció nemzetgyalázó és lélekromboló munkáját sohasem fogja elfelejteni a csehszlovák uralom alá került és nagyrészt már visszatért magyarság.

Mindezeket el kellett mondanom, hogy lássák a kívülállók is, milyen nehézségekkel volt kénytelen viaskodni a Magyarországtól elszakított magyarság a csehszlovák köztársaság ideje alatt, amikor az államhatalom, gazdasági és politikai erők fogtak össze ellene, hogy elszegényítsék, a gazdasági életből fokozatosan kiszorítsák és ilymódon nemzeti ellenállóerejét megtörjék.

Messze vezetne a csehszlovák gazdaságpolitikának tevékenységét ismertetni, hogy milyen eszközökkel, módszerekkel, a törvények és rendeletek egyoldalú értelmezésével igyekezett a magyarságot minden vonalon háttérbe szorítani és az államalkotó csehszlovák elemet erősíteni, s számára különböző kedvezményekkel teret biztosítani. Felfogásom szerint mindezeket nagyon is figyelembe kell venni a visszacsatolt Felvidék gazdasági életének újjászervezése során. E téren felvidéki látogatásaim alkalmával igen sok panaszt, kifakadást hallok. Indokoltak-e ezek vagy nem — van-e alapjuk vagy nincs —, ennek elbírálása nem az én feladatomban. Én csupán a tények regisztrálására szorítkozom.

A magyarság a csehszlovák uralom alatt tulajdonképpen csak a szövetkezeti vonalon tudott úgy-ahogy megszervezkedni és némi eredményt elérni.

A Hanza szövetkezeti központ, mely ma is Galántán székel, 1925-ben alakult meg. Az alakuló közgyűlésen 44 magyar szövetkezet képviseltette magát, s az üzletrésztőke 55,000 korona volt. 1938-ban a központ kötelékébe már 215 fogyasztási szövetkezet tartozott 240 eladási hellyel. A Hanza működési területe főképp Pozsonytól az Ipoly völgyéig terjedő magyarok által lakott vidékre terjedt ki. A Hanza áruforgalma az első évben 2.2 millió korona volt. A tizedik évben ez a forgalom 41, s 1937-ben már 60 millió korona fölé emelkedett. Csehszlovákia összeomlásáig ez a magyar szövetkezet 430 millió korona forgalmat bonyolított le.

1938-ban Csehszlovákia területén 572 magyar szövetkezeti fiókot találunk. Nagyobb magyar hitelszövetkezet három volt: a Hanza Galántán, a Signum Pozsonyban s a Christiana Ungváron. Volt azonkívül néhány magyar faluban is hitelszövetkezet. A magyar hitelszövetkezetek betétállományát a köztársaság utolsó évében 150 millióra becsültük.

Ezek voltak azok a szerény vállalkozások, amelyeket a húszéves megszállás ideje alatt eredményként könyvelhettünk el.

Azt hiszem helyesek az értesüléseim, amikor azt a véleményemet fejezem ki, hogy az erdélyi magyarság gazdasági szempontból sokkal előnyösebb helyzetben volt, mint mi, mert ott a gazdasági szervezkedés nem volt annyira korlátozva törvényekkel, rendeletekkel, mint Csehszlovákiában.

A csehszlovákiai magyarság fokozatosan kiépítette a maga érdekvédelmi gazdasági szervezeteit is. A sok politikai jellegű akadály és nehézség folytán ez a szervezkedés csak 1935-ben indult meg a Sajó-völgyi Gazdasági Egyesület megalakításával. Ezt követték: a Középszlovákiai, Bodvavölgyi, Nyugatszlovákiai, Délnyugatszlovákiai, Bodrogközi, Csallóközi és Garamvölgyi Gazdasági Egyesületek megalakulásai. Havi folyóiratuk a Gazdák Lapja volt.

A városi magyarság gerincét alkotó szabadfoglalkozású egyének száma aránylag csekély volt. Az intellektuális szabad pályákon és a kereskedelemben a zsidóság vezetett. Még viszonylag a legerősebb volt a kisiparos réteg, amely a városi magyarság zömét alkotta s a 20 év alatt hűségesen kitartott a magyar pártok mellett.

Remélem, hogy a visszakerült felvidéki városok szabad pályákon lévő és kispolgári rétege megtalálta a maga helyét és mint megelégedett, megbecsült része eme városok lakosságának, szívvel-lélekkel vesz részt a konszolidációs munkában.

Hiba volna, ha ez nem így volna.

Az 1938-as esztendő nagy változást hozott a csehszlovákiai magyarság életébe.

Nagy magyar területek kerülnek vissza Magyarországhoz és örömmel ült a Felvidék magyarsága. A Szlovákiában maradt magyarságra pedig új, nehéz feladatok várnak a fiatal szlovák államban.

A Németbirodalom 1939 március 23-án létrejött szerződésben garantálta Szlovákia függetlenségét és területi integritását.

A szlovák állam felépítése német segítséggel megindult. A szlovákiai németiség kiváltságos helyzetet biztosított magának. A magyar népcsoport jogi helyzetét a szlovák alkotmánytörvény szabályozta, amely kimondja, hogy a nemzetiségi csoportok az államhatalomban a kormány által regisztrált politikai pártjuk közvetítésével vesznek részt, hogyha az ilyen párt az egész nemzetiségi csoport akaratát képviseli.

A szlovák kormány a magyar pártot regisztrálta és az ott élő magyarság ebben a keretben éli a maga nemzeti életét, ennek segítségével építi ki a maga gazdasági, szociális és kulturális intézményeit.

Az új szlovák állam elvetette a demokratikus elvet és részben mint tekintélyállam rendezkedett be. Megszüntette a politikai pártokat, korlátozta a parlament hatáskörét és gazdasági életét érdekképviseleti alapon szervezte meg.

Amíg a németiség kivételes jogokat élvez és zavartalanul szervezheti meg a maga érdekképviseletét, addig a magyarságnak ezen a téren igen nagy külső és belső nehézségekkel kell megküzdenie.

A szlovákiai magyarság többsége egész Szlovákia területén elszórtan él. Összefüggő etnikumot tulajdonképpen csak a nyitrakörnyéki magyar falvak alkotnak. Ezenkívül még néhány pozsony környéki

és kelet-szlovákiai községben van helyi vonatkozásban nagyobb magyar többség. Egyébként a magyarság Szlovákia városaiban található kisebb-nagyobb szórványokban, amelyek között a pozsonyi magyar népcsoport a legnagyobb. Ez a magyarság, különösen a városokban a legkülönbözőbb foglalkozási ágakban van elhelyezkedve, társadalmilag azonban meglehetősen egységes, nemzetiségi öntudata kifejtett, műveltsége átlagon felüli. Iskoláihoz, kultúrintézményeihez görcsösen ragaszkodik, szorgalmával, igyekezetével megélhetését a jelen körülmények között sikerült biztosítani. A legnagyobb gondot azonban az utánpótlás kérdése okozza. Kevés a fiatalság! A városi magyarság szaporodása éppen a bizonytalan jövő kilátásai miatt csekély. A közpályákon való elhelyezkedés lehetőségei minimálisak. Az irányított állami élet mellett a szlovák és a német fiatalság esélyei sokkal kedvezőbbek, mint a magyarságé. Rendeletek, törvények, nehezítik meg a szabad pályákon a gazdasági érvényesülést, elhelyezkedést. A magyarság kezén lévő föld nem ad lehetőséget a terjeszkedésre. A zsidóságnak a gazdasági életből való kirekesztése következtében a szlovák fiatalság ma még el tud helyezkedni, a magyarokra azonban semmi előny sem hárul ebből. A magyar mindenünnen kiszorul.

A bizonytalan, kilátástalan jövő nehéz árnyként nehezedik a Szlovákiában élő magyarok lelkére.

Nem ringatjuk magunkat illúziókban. A szlovák és német fiatalság erős versenytársa a magyar fiataloknak. Minden pozícióért nehéz harcokat kell vívnia. Nekünk azonban nem kell féltenuk az odaát élő magyar fiatalokat. Megállják a helyüket az iskola padjaiban és az életben, s eddig ezt be is igazolták. De az élet nem lesz könnyű számukra.

A szlovákiai Magyar Párt minden lehetőt megtesz az ott élő magyarság gazdasági helyzetének stabilizálására. Kiválasztotta a magyarság legjobb gazdasági szakembereit, akik igyekeznek mindent elkövetni a szervezés, a gazdasági szakképzés, a szociális támogatás és a gazdasági megerősítés terén.

Ma a korlátozott politikai tevékenység helyett inkább rendszeres szociális, kulturális és gazdasági munka folyik, s bármily szűk keretek között is dolgozunk, fáradtságunk nem hiábavaló. Elsősorban Pozsonyban vagyunk nagyobbszabású szociális tevékenységre kényszerítve, mert a földbirtokreform következtében kenyerét veszített magyar mezőgazdasági cselédség és munkásság Pozsonyba húzódott, és állampolgárság, munkaengedély, szakképzettség hiányában segítségre szorul.

Legnagyobb gondunk a fiatal magyar egzisztenciák anyagi alátámasztása, ami nélkül nem tudnak elindulni az életben. Ezen a téren igen sok tennivaló volna, mert ezt csak hosszabb lejáratú kölcsönökkel lehet biztosítani, amihez megfelelő tőkére lenne szükség. Ez ma a szlovákoknál, németeknél nem probléma. Ellenben annál nagyobb gondot okoz nekünk magyaroknak.

A zsidóknak a gazdasági életből való kirekesztése következtében a gazdasági kulcspozíciók szlovák és német kezekbe mentek át, s a háborús szükségletek fedezése és a zsidó vállalkozók kiesése számos

vállalkozási lehetőséget és munkaalkalmat teremtett, de magyarokra ebből csak elvétve hárult előny. Magából az „árjásításból“ a magyarság jóformán alig-alig részesült.

A magyar gazdák ma általában nem panaszkodnak, bár az ármaximálások elsősorban őket érintik.

Nehéz helyzetben vannak a magyar közalkalmazottak. Mondhatnám nehezebb a sorsuk, mint volt a csehszlovák időben. Magyar tisztviselő ma csak a legritkább esetben lép elő és nálánál fiatalabb, kevésbé érdemes és kisebb teljesítőképeségű szlovák tisztviselők egyre másra megelőzik.

Még rosszabb helyzetben vannak a magántisztviselők.

Ma a munkaadók nemzeti alapon állanak s egyik a német, másik a szlovák munkásszervezetbe való belépést követeli alkalmazottjától. Magyar szervezet megalakítása elé nehézségeket gördítenek.

Mindamellett a magántisztviselők elhelyezkedési lehetősége elég nagy, annak következtében, hogy a zsidók kirekesztése a gazdasági életből mindenütt érezhető hiányt idézett elő képzett munkaerőkben.

A szabad pályákon a magyar orvosok, mérnökök helyzete egyre rosszabbodik. A pozsonyi magyar ügyvédek száma 40 és ez túlsók a pozsonyi magyarság részére. Szlovák vagy német ügyfél csak a legritkább esetben fordul magyar ügyvédhez. Vidéken jobb a magyar ügyvédek praxisa.

Egyik-másik magyar vállalkozónak, iparosnak, kereskedőnek van elég kereseti alkalmá a szlovák és német vállalkozók mellett a háborús konjunktúra miatt. Ez azonban csak átmeneti állapot és a háború befejezése után várható dekonjunktúrában a kereseti lehetőségek csökkennek és *félő*, hogy a magyarság fogja ezt a legjobban megérezni.

Az iparendedélyek kiadása ma erősen meg van nehezítve és magyar csak kivételesen kap engedélyt. Ez komolyan veszélyezteti új magyar önálló exisztenciák keletkezését.

A közigazgatás önálló intézkedési joga gazdasági vonatkozású ügyekben úgyszólván teljesen megszűnt s például új iparendedély iránt való kérelmet először politikai elbírálás végett a szlovák néppárt titkárságához kell bemutatni, amelynek véleményezése döntő jellegű az iparendedély megadásánál.

Bár törvény nem mondja ki, a gyakorlat mégis az, hogy magyar részvénytársaságok és szövetkezetek vezetőségébe alig juthat be, mert a cégjegyzékbe való bejegyzéshez az elsőfokú közigazgatási hatóság engedélye szükséges, ez pedig az engedélyt csak a szlovák néppárt hozzájárulása alapján adhatja meg.

A szlovákiai magyarságnak törvényesen elismert gazdasági szervei nincsenek. Ilyenek felett csak a szlovákok és németek rendelkeznek. Ezidőszerint tehát — amint már fentebb említettem — a szlovákiai magyarság csupán a Magyar Párt keretei között szervezkehetnek gazdaságilag, ami azonban számtalan nehézséggel jár.

A liberális államrendszerrel ellentétben a mai totális, vagy mondjuk tekintélyállam elsősorban reá nézve nem kívánatos társadalmi rétegek vagy nemzetiségek gazdasági létalapjait gyengítheti vagy semmisítheti

meg. Erre megvannak a korlátlan hatalmi eszközei és törvényes lehetőségei.

Szlovákiában ma pl. az ingatlanszerzés erősen korlátozva van.

A szlovák földbirtokpolitika célja ma a szlovák kisbirtokosréteg megerősítése és szlovák földbirtokososztály megeremtése. A földreformról szóló 46—1940. számú törvény kimondja, hogy a mezőgazdasági ingatlanok elidegenítéséhez a földhivatal jóváhagyása szükséges, ha az eladó 50 hektárnál nagyobb ingatlan tulajdonosa. Az ilyen eladásra kerülő földet a földhivatal a szerződés feltételeinek betartása mellett maga veheti igénybe, hogy azután a hivatal által kiválasztott földműveseknek juttassa. Természetes, hogy ilyen esetekben a nemzeti hovatarozandóság döntő tényező.

A földhivatal jóváhagyása szükséges a mezőgazdasági ingatlanok bérbeadásakor is, ha a bérbeadó több mint 50 hektár felett rendelkezik.

A földhivatal a szerződés jóváhagyása előtt megvizsgálja a szerződő felek személyére és nemzetiségére vonatkozó adatokat és kikéri a szlovák néppárt járási vezetőségének a véleményét. Ha a vélemény kedvezőtlen, a szerződést nem hagyják jóvá. Itt tehát megvan a lehetőség arra, hogy magyar ember vételi vagy bérleti szándékát megakadályozzák.

A házak vétele és eladása nem függ korlátoktól. Az ingatlanszerzés lehetősége azonban ma minimális Szlovákiában. A magyarok nagyjában megtartották mindazon ingatlanaikat, amelyek 1939-ben tulajdonukban voltak.

A zsidók kezében lévő ingatlanok az állam tulajdonába mentek át és 1942 őszén a zsidók bérleti jogát felfüggesztették. A nem zsidó tulajdonosoknak zsidó bérlőjüket ki kellett cserélniük, vagy birtokukat saját kezelésbe vették át.

Ezzel kapcsolatban magyarok is szerettek volna bérléhez jutni, azonban bérleti szerződésüket a földhivatal nem hagyta jóvá.

A gazdasági életet a Legfelsőbb Közellátási Hivatal irányítja Szlovákiában. A 100—1942. számú törvény értelmében ennek a hivatalnak a hatáskörébe tartozik a lakosság, a hadsereg, a vállalatok és üzemek ellátásával kapcsolatos minden ügy, valamint az árak, a munkabérek és fizetések megállapítása.

A déli területek Magyarországhoz való visszacsatolása következtében a Szlovákiában maradt magyar falvak lakossága intenzív gazdálkodást folytat. Új termelési lehetőségek nyíltak számukra, amelyeket jó üzleti érzékkel kihasználnak. Így pl. paprikát, dohányt, zöldségfélét, ipari növényeket termesztenek, s igen jó áron értékesítik ezeket.

Állatállományuk kielégítő, a műtrágya használata örvendetesen terjed, helyenként elérte az uradalmak műtrágyahasználatát is.

A mezőgazdasági szakképzés terén sok volna nálunk a tennivaló. A hatóságok — sajnos — nemigen engedélyezik a pártnak a szakoktatás terjesztése érdekében tanfolyamok, előadások tartását a magyar falvakban.

A magyar falvakban a szövetkezeti élet igen fejlett. A helyi hitel- és fogyasztási szövetkezetek magyar kézben jól működnek. Magyar szövetkezeti központ nincs, bár ezt állandóan kérjük.

A 70—1942. számú törvény előírja a szlovák munkaközösség (érdekképviseltek) megszervezését.

A három legfontosabb a következő:

1. A mezőgazdasági szövetség.
2. Ipari és kereskedelmi munkaadók és alkalmazottak szövetsége.
3. Szabadfoglalkozásúak szövetsége.

Vonatkozik ez munkaadókra és alkalmazottakra egyaránt.

A 131—1942. számú törvény megengedi a német pártnak, hogy saját német nemzetiségű tagjai részére különálló, de azonos jogokkal rendelkező szervezeteket létesítsen.

A magyarságnak nincs megadva ez a lehetőség, mert szervezetüket mindezideig nem engedélyezték, hanem csak mint önkéntes tagok léphetnek be a szlovák szervezetbe.

1939-ben lépett életbe az ipar jogosítványok felülvizsgálatáról szóló törvény. Ha valamely ipari vagy kereskedelmi ágban — mondja a törvény — a lakosság nemzeti megoszlását tekintve aránytalanság mutatkoznék, valamely nemzetiség javára a szlovákokkal szemben, a hatóságnak jogában áll az aránytalanság megszüntetése érdekében iparendéyleket bevonni. Különben ma a nálunk érvényes rendeletek alapján a politikai hatóságoknak megvan a joguk, hogy minden különösebb ok nélkül bárkitől elvehetik az ipari jogosítványt.

Az import és export üzletek engedélyezésére vonatkozólag a 116—1942. számú rendelet értelmében csak az hozhat be és vihet ki árut, akinek a gazdasági minisztérium külön jogosítványt ad. Magyar természetesen ilyenhez csak nagynehezen jut.

Az áruellátás szempontjából 1939 óta lényegesen rosszabbodott a helyzet, aminek részben a háború is az oka. Jelenleg az áruk legnagyobb részének az elosztását a Legfelsőbb Közellátási Hivatal intézi. A kiutalásoknál a magyar iparosok és kereskedők nem részesülnek egyenlő elbánásban.

Az irányított gazdálkodás bevezetésével és a nagy árukereslet következtében a külföldi cégek képviselői konjunkturális kereseti lehetőségekhez jutottak Szlovákiában. A németországi cégek képviselője úgyszólván kizárólag német kezekben van. A magyarországi cégek képviselője megoszlik. Aránylag csak kevés magyar vállalat és cég kapott a legutóbbi időben magyar képviselőt, ezen a téren is háttérbe szorul a magyar vállalkozókedv.

Mint érdekes jelenséget említem meg, hogy a fogyasztási szövetkezetek különösen 1939 óta nagyon megerősödtek Szlovákiában.

1942-ben 1135 fogyasztási szövetkezet működött és két milliárd korona forgalmat bonyolított le.

Hogy a szlovákiai magyar iparos- és kereskedőtársadalom nagyjában megtartotta 1939-ben meglévő pozícióit, az egyrészt életrevalóságának, másrészt azonban a háborús konjunktúrának köszönhető.

BEFEJEZŐ RÉSZ.

VIII.

Mélyen tisztelt Hallgatóim!

Elmondottam mindent Szlovákia gazdasági viszonyairól és az ott élő magyarság gazdasági helyzetéről, ami ilyen rövidre szabott előadás keretében elmondható.

Nekünk — szlovákiai magyaroknak — nehéz és kényes a helyzetünk. Mi ott egy ezeréves tradíciót képviselünk, amivel szemben szöges ellentétben áll a fiatal szlovák nacionalizmus, amely serényen, lázasan igyekszik kiépíteni az új szlovák államot a Németbirodalom segítségével.

Történelmi távlatból nézve a dolgokat, nyugodtan és tárgyilagosan kell megítélni ezeket a problémákat.

A szlovák nép vezetőinek egy része ma azt hiszi, hogy fejlődésének útjában az egyedüli akadály a magyarság, s állami létét egyedül Magyarország fenyegeti. A szentistváni gondolatban nem lát egyebet, mint imperialista törekvést, amelynek egyedüli célja a Dunamedencében élő más nemzetiségek leigázása. Ez az indítóoka annak a magyarellenes propagandának, amellyel a szlovák sajtóban, folyóiratokban, tanulmányokban, könyvekben lépten-nyomon találkozunk.

Ez nagy hiba és részben a gyengeség jele is. A háború befejezése után Közép-Európa felépítése csak nyugodt, békés atmoszférában indulhat meg s ez semmiesetre sem érhető el úgy, ha az itt élő népekben a gyűlölködést, ellenségeskedést, mesterségesen szítják egymás iránt.

Nyugodt lelkiismerettel állítom, hogy a Szlovákiában élő kishatárú magyarság a léteért való mindennapi munka mellett a magyar és szlovák nép közötti megértést szolgálja. Semmi olyat nem teszünk, amivel akadályoznánk a szlovákok államépítő munkáját vagy ami sérthetné a szlovák nemzeti öntudatot. Ez a mi közeledési törekvésünk őszinte és korrekt nélkül, hogy felkínálkozás lenne vagy önértékünk rovására menne.

Nem becsüljük le a szlovákok építő munkáját, azonban kívánatos volna, hogy a másik oldalon is kellő tárgyilagossággal vegyék tudomásul azt, hogy a magyarság itt a Dunamedencében évszázadokon keresztül fontos hivatást töltött be, s ha a szlovák nép mostani állami függetlenségét a Németbirodalomnak köszönheti — nem kisebb érdeme van abban a magyar államnak is, hogy a szlovák nép a századok viharában a maga etnikumát megtartotta, s a gazdasági jólét és kultúra mai fokára eljuthatott.

A nagy háború még nem fejeződött be. Ha a szlovák nép a maga állami önállóságát meg akarja tartani, akkor — felfogásom szerint — ezt csak a magyarsággal való egyetértésben, nem pedig a vele való állandó kötekedés útján fogja elérni.

A számok világában, a gazdasági szempontok vizsgálatánál sokkal nyugodtabban lehet bírálatot mondani, mint szenvedélyes politikai vitatkozás közben.

A számok beszélnek és azok a számok, amelyekből néhányat felsoroltam, azt mondják, hogyha elmúlik a háború, a háborús konjunktúra, s jönnek a nehéz, küzdelmes idők, akkor a mai Szlovákia a gazdasági szempontok kényszerítő hatása alatt fokozott mértékben lesz ráutalva a magyar piacra, ahol termelvényeit a legjobban tudja majd értékesíteni és ahol viszont legelőnyösebben kapja meg mindazt, amire szüksége van.

Önöket pedig arra kérem — mélyen tisztelt Hallgatóim —, kísérik kétszeres figyelemmel a szomszédos államok, közöttük Szlovákia fejlődését, szellemi törekvéseit, gazdasági viszonyait. Ne építsünk szomszédaink gyengeségére, hanem a magunk erejére.

Ne becsüljük le a szomszéd államok munkáját, hanem értékeljük azt a tényeknek megfelelően.

Az állami élet legbiztosabb alapja a gazdasági élet rendezettsége, a szellemi felkészültség és a katonai erő.

Ezeknek összesége ad tekintélyt kifelé, nyugalmat és biztonságot befelé. Ez tölti el megnyugvással az idegenben élő magyarságot és ez van jó hatással a szomszédos népekre is.

En hiszem, hogy a középeurópai népek mai nagy versengésében a magyarság méltóan fogja megállani a helyét, s ezzel a hittel térek vissza a szlovákiai magyarok közé.